

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

33	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
34	Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
36	ΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΣΕ ΑΣΦΥΞΙΑ
36	ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΑΔΕΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ
37	ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
38	ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
39	ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΜΕΛΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
39	ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
40	ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΑ Ή ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
40	ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΝΑ ΣΥΝΑΠΤΟΥΝ ΓΑΜΟ
41	ΤΟ ΑΠΡΟΣΠΕΛΑΣΤΟ ΑΣΥΛΟ
44	Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ
44	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
44	ΣΤΕΓΑΣΗ

Δικαιώματα του ανθρώπου

ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΑΚΗΣ*
Βοηθός Συνήγορος

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες είναι άρρηκτα συνυφασμένα με το πρόσωπο του δικαιούχου τους και αποτελούν αδιαπραγμάτευτες εγγυήσεις σεβασμού της προσωπικότητάς του. Ταυτόχρονα όμως αποτελούν και θεσμικά εργαλεία μέσα στο σύστημα της έννομης τάξης γενικότερα, αλλά και, ειδικότερα, στο πλαίσιο της ρύθμισης συγκεκριμένων κατά περίπτωση πεδίων της κοινωνικής δράσης. Η παραβίαση σποραδικά δικαιωμάτων σε κάποιο θεσμικό πεδίο (π.χ. αστυνομική δράση) είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί με μέσα που ήδη προβλέπονται θεσμικά, όπως με τους μηχανισμούς πειθαρχικού ελέγχου. Όταν όμως σε ένα θεσμικό πεδίο εκδηλώνονται επί μακρόν και κατ' επανάληψη παραβιάσεις δικαιωμάτων από όργανα του κράτους, τότε διαταράσσονται σοβαρά και κάποιες στενά συνυφασμένες με αυτά κοινωνικές λειτουργίες. Πρόκειται για προσβολές δικαιωμάτων που δεν εκδηλώνονται απαραίτητα με ενέργειες των κρατικών οργάνων, αλλά και με τη συστηματική επί πολλά χρόνια παράλειψη του κράτους να μεριμνήσει για την προστασία τους. Στην παρούσα ενότητα περιλαμβάνονται επιλεκτικά κάποια θέματα που απασχόλησαν τον Συνήγορο του Πολίτη (ΣτΠ) κατά το παρελθόν έτος. Ειδικότερα:

* Ο κύριος Ανδρέας Τάκης παραιτήθηκε στις 16.12.2009.

❖ Το ζήτημα της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων και της εισόδου των νέων σε επαγγελματικούς κλάδους, όπου παρατηρείται συνειδητή και επίμονη παράλειψη του κράτους να εγγυηθεί την ελευθερία της εκπαίδευσης και την επαγγελματική ελευθερία, με συνέπεια να επιβραδύνεται η αναπτυξιακή προοπτική σε κρίσιμους τομείς της εθνικής οικονομίας.

❖ Το ζήτημα της σωφρονιστικής πολιτικής, όπου η χρόνια δημοσιονομική εγκατάλειψη των κρατουμένων από την πολιτεία, σε συνδυασμό με την αδυναμία τμήματος της ποινικής δικαιοσύνης να απομακρυνθεί από τον παρωχημένο ρόλο μηχανής παραγωγής εγκλημάτων, έχει εκφυλίσει τον θεσμικό ρόλο της κράτησης και εγκυμονεί εκρηκτικές καταστάσεις.

❖ Ο θεσμός της οικογενειακής επανένωσης των μεταναστών, ένα πεδίο όπου δοκιμάζεται η πολιτική της κοινωνικής ένταξης όσων μεταναστών έχουν εδραιώσει τη συμμετοχή τους στην οικονομική ζωή της χώρας. Η εμπλοκή των διαδικασιών, με ευθύνη κυρίως των ελληνικών προξενικών αρχών που λειτουργούν σε χώρες προέλευσης μεταναστών, αφενός ευνοεί την παράνομη μεταναστευτική εισροή και αφετέρου έχει απονομιμοποιήσει στα μάτια των μεταναστών ένα κρίσιμο μέσον κοινωνικής και εθνικής πολιτικής στον τομέα της μετανάστευσης.

☞ Το ζωτικής σημασίας πεδίο της διαχείρισης των προσώπων που έρχονται παράνομα στη χώρα. Ουσιώδη πτυχή των προβλημάτων αποτελεί η πλήρης κατάρρευση του μηχανισμού εξέτασης των αιτημάτων ασύλου και η υπερσυγκέντρωση σε αστικά κέντρα της χώρας πλήρως περιθωριοποιημένων πληθυσμών αλλοδαπής προέλευσης.

☞ Για άλλη μια χρονιά, ο ΣτΠ εξετάζει το θέμα της δη-

μιουργίας συνθηκών πραγματικής ισοπολιτείας για τους Τσιγγάνους. Η παγκόσμια οικονομική κρίση και η διαρκής οικονομική εκτόπιση των Τσιγγάνων από μετανάστες (πολλοί από τους οποίους είναι Τσιγγάνοι και μάλιστα κοινοτικής προέλευσης) έχουν επιτείνει την τάση διολίθωσης στην εξαθλίωση για μεγάλες ομάδες του πληθυσμού αυτού. Το φαινόμενο ήταν ήδη ορατό εδώ και χρόνια, λόγω της παραλυτικής δυσπραγίας των κρατικών μηχανισμών μέριμνας.

Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η ακαδημαϊκή και η επαγγελματική αναγνώριση τίτλων σπουδών από την αλλοδαπή αποτελεί ζήτημα αιχμής για την ελληνική κοινωνία. Κάθε χρόνο εντάσσεται στην εγχώρια αγορά εργασίας πλήθος Ελλήνων που κατέχουν τίτλους σπουδών οι οποίοι προηγουμένως έχουν αναγνωρισθεί από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές.

Ευλόγως θα περίμενε κανείς ότι το κράτος θα είχε οργανώσει αποτελεσματικά τους αρμόδιους φορείς ακαδημαϊκής και επαγγελματικής αναγνώρισης, ώστε οι μεν κάτοχοι των τίτλων αυτών να μην ταλαιπωρούνται ατομικά, η δε αγορά εργασίας να επωφελείται άμεσα από την είσοδο σε αυτήν εξειδικευμένων ατόμων. Δυστυχώς, η δεκάχρονη εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη αποδεικνύει ακριβώς το αντίθετο.

Σχεδόν πέντε χρόνια έχουν περάσει από την έναρξη λειτουργίας του Διεπιστημονικού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ), ο οποίος αντικατέστησε το Διεπιστημονικό Κέντρο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών Αλλοδαπής (ΔΙΚΑΤΣΑ). Η κατάργηση του ΔΙΚΑΤΣΑ είχε γεννήσει την ελπίδα ότι θα εξέλειπαν τα φαινόμενα ακραίας κακοδιοίκησης, τα οποία είχαν ταλάνισει την ελληνική κοινωνία. Σήμερα, αν και η κατάσταση έχει βελτιωθεί, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το νέο εγχείρημα έχει πετύχει.

Ο ΔΟΑΤΑΠ εκδηλώνει σοβαρές δυσλειτουργίες στη διαδικασία αναγνώρισης των τίτλων, κυρίως *καθυστερήσεις* και *ελλείψεις στην αιτιολόγηση* των απορριπτικών αποφάσεων αναγνώρισης. Έχει διαπιστωθεί ότι η *στελέχωση* του φορέα σε διοικητικό προσωπικό είναι ελλειπής και ο *μηχανισμός λήψης αποφάσεων*, αν και θεωρητικά ορθός, είναι προβληματικός, εξαιτίας του γεγονότος ότι τα άτομα που απαρτίζουν τις

αρμόδιες επιτροπές λήψης αποφάσεων είναι μέλη του διδακτικού επιστημονικού προσωπικού περιφερειακών κυρίως πανεπιστημίων της χώρας και ως εκ τούτου μη αποκλειστικής απασχόλησης. Η ελλιπής στελέχωση σε μόνιμο προσωπικό, σε συνδυασμό με την απουσία ατόμου με συντονιστικές αρμοδιότητες, έχει ως συνέπεια να σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις ακόμη και για τη χορήγηση απλών ενημερωτικών απαντήσεων (υποθέσεις 4481/2008, 21120/2009 κ.ά.).

Αντίστοιχα είναι και τα προβλήματα των φορέων επαγγελματικής αναγνώρισης τίτλων σπουδών της αλλοδαπής, δηλαδή του Συμβουλίου Αναγνώρισης Επαγγελματικής Ισοτιμίας Τίτλων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΣΑΕΙΤΕ), οργάνου αρμόδιου για την αναγνώριση σπουδών διάρκειας άνω των τριών ετών, και του Συμβουλίου Επαγγελματικής Αναγνώρισης Τίτλων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΣΕΑΤΕΚ), αρμόδιου αντίστοιχα για την αναγνώριση σπουδών διάρκειας μικρότερης των τριών ετών (υποθέσεις 2345/2008, 4524/2009 κ.ά.).

Όπως είναι αναμενόμενο, τα διοικητικά προβλήματα, σε συνδυασμό με την ουσιαστική δυσκολία να συγκριθούν εκπαιδευτικά συστήματα στα οποία εφαρμόζονται εντελώς διαφορετικά κριτήρια για την οργάνωση των σπουδών (π.χ. σε άλλες χώρες εφαρμόζονται τα κριτήρια της διακήρυξης της Μπολόνια, ενώ στην Ελλάδα όχι), συχνά έχουν ως αποτέλεσμα να τελητώνεται η διαδικασία. Δικαιολογημένα προκαλείται αίσθημα αγανάκτησης στους ενδιαφερόμενους πτυχιούχους πανεπιστημίων της αλλοδαπής, που περιμένουν, ενίοτε για χρόνια, την απόφαση των αρμόδιων διοικητικών οργάνων.

Εντυπωσιακή όμως είναι και η απουσία πολιτικής βούλησης να προσαρμοστεί η εθνική πραγματικότητα στις επιταγές του κοινοτικού δικαίου. Οι δομικές αγκυλώσεις των ελληνικών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και η συντεχνακή αντίδραση από ομάδες συμφερόντων που έχουν εποικίσει τους θεσμούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν αναστείλει στην πράξη την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας, μολονότι αυτή συναρτάται με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων και της επαγγελματικής ελευθερίας.

Ειδικότερα:

Παρ' ότι οι διατάξεις της Οδηγίας 2005/36/EK («Σχετικά με την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων») έχουν τεθεί τυπικά σε ισχύ από τις 20 Οκτωβρίου 2007, η ελληνική έννομη τάξη δεν έχει ακόμη εναρμονιστεί πλήρως προς αυτές. Η Οδηγία περιέχει διατάξεις οι οποίες επιτρέπουν την αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων σε κατόχους τίτλων, οι οποίοι έχουν χορηγηθεί ύστερα από σπουδές που πραγματοποιήθηκαν σε ιδρύματα εδρεύοντα στην Ελλάδα, τα οποία συνδέονται με εκ-

παιδευτικά ιδρύματα κρατών-μελών με συμφωνίες δικαιόχρησης. Παρά τις αντίθετες διαβεβαιώσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (σήμερα Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων), ήδη από τον Ιούλιο του 2008, η υιοθέτηση των επίμαχων αυτών διατάξεων εξακολουθεί να βρίσκεται σε εκκρεμότητα.

Λόγω της καθυστέρησης εναρμόνισης με τις κοινοτικές Οδηγίες, η ελληνική διοίκηση εξακολουθεί να εφαρμόζει οδηγίες αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων που ίσχυαν παλαιότερα, ανάλογα με την ειδικότητα των σπουδών, παρ' ότι αυτές έχουν καταργηθεί προ διετίας.*

Ασφαλώς, η εφαρμογή ενός θεσμικού πλαισίου που έχει καταργηθεί δεν θεραπεύει πλήρως τις επιπτώσεις από τη μη εφαρμογή των διατάξεων της νέας Οδηγίας, όπως φανερώνει η υπόθεση που ακολουθεί. Πρόκειται για την αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων σε κατόχους τίτλων σπουδών της αλλοδαπής με ειδικότητα κτηνίατρου. Η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατή η επαγγελματική τους αναγνώριση, καθώς δεν υφίστανται νόμιμα καθορισμένες αρμόδιες εθνικές αρχές για την εξέταση των σχετικών αιτημάτων. Έτσι, υπάρ-

χουν σήμερα άτομα που αδυνατούν να ασκήσουν το επάγγελμα του κτηνίατρου στην Ελλάδα, μοιλονότι το έχουν ασκήσει επί σειρά ετών σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ (ενδεικτικά, υπόθεση 3566/2008). Το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων καταδίκασε την Ελλάδα στις 2 Ιουλίου 2009 για την παράλειψη της να μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη, μέσα στην προκαθορισμένη προθεσμία, τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/36/ΕΚ (υπόθεση C-465/08).

ΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΣΕ ΑΣΦΥΞΙΑ

Καθίσταται σήμερα περισσότερο από ποτέ επιτακτική η ανάγκη να αναλάβει η πολιτεία επειγόντως δράσεις προκειμένου να αποτραπεί μια δυσχερής ελέγξιμη «σωφρονιστική έκρηξη». Τα γνωστά προβλήματα του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος (βλ. *Ετήσια έκθεση 2005*) προκάλεσαν το 2007 μια μαζική και συντονισμένη κινητοποίηση των κρατουμένων σε όλη τη χώρα. Παρ' ότι έχουν γίνει κάποιες σοβαρές προσπάθειες από την πολιτεία (στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η αποκατάσταση της απρόσκοπτης εισόδου του ΣτΠ στα σωφρονιστικά καταστήματα), τα σοβαρά προβλήματα χρονίζουν.

ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΑΔΕΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ

Μετά τον χειρισμό πολλών υποθέσεων που αφορούν τη χορήγηση αδειών σε κρατούμενους, ο ΣτΠ διαπιστώνει ότι:

- Οι απορριπτικές αποφάσεις στερούνται συνήθως της απαιτούμενης ειδικής αιτιολογίας, μέσω της οποίας μπορεί να κριθεί εάν μια απόφαση είναι ορθή και νόμιμη ή αυθαίρετη.
- Ακόμη και όταν διατυπώνεται κάποιο σκεπτικό, αυτό πολύ συχνά δεν είναι εξατομικευμένο ως προς τον αιτούντα κρατούμενο ούτε περιέχει συγκεκριμένα πραγματολογικά στοιχεία.
- Συχνά, στο σκεπτικό περιέχονται μη προβλεπόμενα από τον Σωφρονιστικό Κώδικα κριτήρια, όπως είναι η βαρύτητα του εγκλήματος και το ύψος της ποινής, το μέγεθος της ποινής που απομένει να εκτίσει ο κρατούμενος, ο χρόνος παραμονής στη συγκεκριμένη φυλακή ή η εκ μέρους του παραδοχή ότι εγκλημάτησε, κριτήρια δηλαδή που δεν συνδέονται με το εάν ο κρατούμενος θα κάνει καλή χρήση της άδειας που δικαιούται.

Είναι απαραίτητο να θεσπιστούν άμεσα μηχανισμοί λήψης αποφάσεων περισσότερο ευέλικτοι, ιδίως όσον αφορά την αναγνώριση πτυχίων από χώρες της ΕΕ. Πρέπει επίσης να εγκαταλειφθεί η πεποίθηση ότι το ελληνικό σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης υπερέρχει εκ προοιμίου έναντι οποιουδήποτε άλλου ή ότι η ελληνική αγορά εργασίας θα καταληφθεί από πτυχιούχους ξένων πανεπιστημίων και θα εκτοπιστούν οι πτυχιούχοι των ελληνικών.

- Σποραδικά παρατηρείται άρνηση να χορηγηθεί άδεια παρά τη διαβεβαίωση (αλλοδαπών ιδίως κρατουμένων) για τα στοιχεία επικοινωνίας τρίτων προσώπων που προτίθενται να τους φιλοξενήσουν. Αλλοδαποί, άστεγοι και στερούμενοι οικογένειας κρατούμενοι δεν εξαιρούνται του δικαιώματος άδειας. Άλλωστε, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες εγείρονται αμφιβολίες, είναι δυνατή η παροχή διευκρινίσεων κατά τη συνεδρίαση του αρμόδιου συμβουλίου για τη χορήγηση αδειών.

Ο ΣτΠ εκτιμά ότι:

Με δεδομένη την εντεινόμενη κρίση του σωφρονιστικού συστήματος στη χώρα μας, ο θεσμός των τακτικών αδειών αποτελεί σημαντικό μέσον άσκησης σωφρονιστικής πολιτικής. Όταν συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας, η μη επαρκώς αιτιολογημένη απόρριψή της δημιουργεί αίσθημα αδικίας στους κρατούμενους. Εκτός όμως από τα δικαιώματα αυτά καθαυτά των κρατουμένων, η αναπαιθόγητη και η εν γένει αυθαίρετη απόρριψη των σχετικών αιτημάτων πλήττει συνολικά την αξιοπιστία του σωφρονιστικού συστήματος.

Σε σχετική ειδική έκθεση* που συντάχθηκε το 2008, ο ΣτΠ πρότεινε να:

- Καταστούν συγκεκριμένα τα ουσιαστικά κριτήρια του νόμου και να καταγραφούν τα ακριβή στοιχεία-δείκτες, τα οποία θα λαμβάνονται υπόψη από τα αρμόδια συμβούλια κατά την κρίση των αντίστοιχων αιτημάτων, ώστε η αναφορά σε αυτά να καταστεί το ελάχιστο αναγκαίο περιεχόμενο της προσηκουσας αιτιολογίας.
- Διασαφηνιστούν τα δεδομένα που δεν επιτρέπεται να λαμβάνονται υπόψη κατά την κρίση επί αιτημάτων άδειας (π.χ. υπόλοιπο ποινής, μετάνοια).

- Υπάρχει αλληλοενημέρωση των καταστημάτων κράτησης, σε περίπτωση μεταγωγής.
- Διενεργείται σε πάγια βάση δειγματοληπτικός έλεγχος των απορριπτικών αποφάσεων σε κάθε κατάσταση κράτησης.

Δυστυχώς, το Υπουργείο Δικαιοσύνης (σήμερα, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), παρ' ότι ζητήθηκε η γνώμη του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών, ως απάντηση στις διαπιστώσεις και τις προτάσεις της έκθεσης του ΣτΠ, τελικά περιορίστηκε στην έκδοση εγκυκλίου του Γενικού του Γραμματέα προς τους διευθυντές των φυλακών, με την οποία τους υπενθυμίζει απλώς το αυτονόητο, την υποχρέωση δηλαδή να αιτιολογούνται οι απορριπτικές αποφάσεις.

ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

Κύρια αιτία της επιδείνωσης των συνθηκών κράτησης είναι ασφαλώς η όξυνση του προβλήματος του υπερπληθυσμού.* Ενδεικτικό παράδειγμα αποτε-

λεί η περίπτωση των φυλακών Ιωαννίνων, όπου διαπιστώνεται ότι πληρούνται οι όροι για να χαρακτηριστεί η κατάσταση ως «απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση» σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (υπόθεση 20503/2008).

Το σημαντικότερο πρόβλημα εντοπίζεται στον αριθμό των κρατουμένων σε σχέση με τις υφιστάμενες υποδομές. Οι κρατούμενοι συνωστίζονται στους θαλάμους, στα κελιά και τους διαδρόμους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ασφυκτική ατμόσφαιρα. Οι όροι για τη χωρητικότητα που προβλέπονται (6 τ.μ. ανά άτομο και μέχρι 6 άτομα ανά θάλαμο) δεν τηρούνται, καθώς οι θάλαμοι φιλοξενούν συνήθως πολλαπλάσιο αριθμό κρατουμένων. Ο χώρος απομόνωσης συχνά είναι ακατάλληλος και δεν χρησιμοποιείται για την εκτέλεση πειθαρχικών ποινών, αλλά για τη διαμονή των πλεοναζόντων ή για την προστασία κρατουμένων από τυχόν επιθέσεις συγκαταμενών τους.

Εμβληματική περίπτωση, που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης, είναι ο περιβόητος «διάδρομος» της

φυλακής των Ιωαννίνων. Κατάσταση πραγματικά αφόρητη, καθώς δεκάδες κρατούμενοι διαβιούν σε απόλυτα ασφυκτικές συνθήκες στους διαδρόμους του κτιρίου, όπου δεν διατίθεται ούτε καν ένα τετραγωνικό μέτρο ελεύθερου χώρου, έστω και για να σταθούν μόνον όρθιοι. Κρεβάτια βρίσκονται τοποθετημένα και στις δύο πλευρές του διαδρόμου, με συνέπεια να απομένει ελάχιστος χώρος ανάμεσά τους, από όπου ταυτόχρονα περνούν όσοι θέλουν να πάνε στα κελιά. Χώροι υγιεινής βεβαίως δεν υπάρχουν στους διαδρόμους και οι κρατούμενοι εξυπηρετούνται από τα παρακείμενα κελιά.

Σε πολλές περιπτώσεις, η ποιότητα και η γενική κατάσταση των υποδομών είναι εμφανώς ανεπαρκής: φθαρμένες πόρτες, κρεβάτια με σκουριές και χωρίς στρώμα ή στρώματα χωρίς κρεβάτι, σπασμένα τζάμια κ.λπ. Η αναλογία σωφρονιστικών υπαλλήλων και κρατουμένων απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δεν είναι ικανοποιητική· δεν είναι ικανοποιητικό ούτε το ποσοστό κατάληψης θέσεων εργασίας από αλληλοδαπούς κρατουμένους.

Πρόβλημα που αφορά όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα είναι αυτό της έλλειψης ικανοποιητικού σε αριθμό αλλά και σε εξειδίκευση ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού, για να αντιμετωπίσει τις πρώτες ανάγκες για ιατρική και νοσηλευτική φροντίδα

των κρατουμένων.* Σε πολλές περιπτώσεις τον ρόλο του νοσηλευτή ή ακόμη και του γιατρού αναλαμβάνουν σωφρονιστικοί υπάλληλοι, υποκατάσταση που προκαλεί έντονη δυσφορία τόσο στους κρατουμένους όσο και στους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Λύση δεν φαίνεται να αποτελεί ούτε η μεταγωγή των κρατουμένων στα νοσοκομεία, διαδικασία που βαρύνεται με γραφειοκρατικές διατυπώσεις, ούτε το πρόγραμμα επισκέψεων ιατρών σε κάποια καταστήματα κράτησης.

Τέλος, πάγιο αίτημα των κρατουμένων, αλλά και των διευθυντών και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, είναι η αύξηση του ποσού του προϋπολογισμού που διατίθεται για τα λειτουργικά έξοδα των καταστημάτων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το ποσόν που δικαιολογείται για την ημερήσια σίτιση του κρατουμένου είναι εξαιρετικά χαμηλό, σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα τα χρήματα δεν επαρκούν για την αγορά βασικών ειδών υγιεινής (όπως χαρτί τουαλέτας), για την προμήθειά των οποίων φροντίζουν ατομικά και με δικά τους χρήματα υπάλληλοι και κρατούμενοι.

Εάν δεν αντιμετωπιστούν άμεσα και υπεύθυνα, είναι ορατός ο κίνδυνος οι συρρέουσες παθολογίες του καθεστώτος κράτησης και του θεσμού των αδειών να δημιουργήσουν πιθανόν οξεία κρίση στο σωφρονιστικό σύστημα, που ενδεχομένως να προκαλέσει νέες εξεγέρσεις στις φυλακές.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η οικογενειακή επανένωση, και ευρύτερα η οικογενειακή ζωή, συνιστά δικαίωμα και για τους μετανάστες, το οποίο κατοχυρώνεται από διατάξεις τόσο του κοινοτικού (Οδηγία 2003/86/ΕΚ) όσο και του εθνικού δικαίου (άρθρα 53–60 του Ν. 3386/2005 και ΠΔ 131/2006, με το οποίο ενσωματώθηκε η προαναφερόμενη Οδηγία). Ταυτόχρονα δε αναγνωρίζεται και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 8, παράγρ. 1) και ασκείται, βεβαίως, σύμφωνα με τις προβλέψεις και τους περιορισμούς της οικείας νομοθεσίας. Ωστόσο, εν όψει και της υπερνομοθετικής κατοχύρωσής του, ο έλληνας νομοθέτης είναι υποχρεωμένος να διασφαλίζει ότι οι ενδιαφερόμενοι πράγματι απολαύουν του δικαιώματος αυτού, ενώ την ίδια δέσμευση υπέχουν και οι αρμόδιες για τη διεκπεραίωση των σχετικών αιτημάτων δημόσιες υπηρεσίες.

Το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση δεν συνιστά απλώς ατομικό δικαίωμα του κάθε μεμονωμένου μετανάστη, αλλά εντάσσεται, ως θεσμικό εργαλείο, στην ευρύτερη στρατηγική της ελληνικής πολιτείας και της ΕΕ, που αποσκοπεί να διευκολύνει την κοινωνική ένταξη του μεταναστευτικού πληθυσμού που έχει αποκτήσει σταθερή βάση στην ελληνική και, γενικότερα, στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Η προστασία της οικογενειακής ζωής του μετανάστη αποτελεί θεμέλιο για την ομαλή ένταξη του στην ευρύτερη κοινωνία, με απώτερο σκοπό την προστασία της κοινωνικής συνοχής.

Όπως αναφέρεται και στο σημείο 4 του προοιμίου της Οδηγίας 2003/86/ΕΚ, «Η οικογενειακή επανένωση αποτελεί απαραίτητο μέσον προκειμένου να

καταστεί δυνατός ο οικογενειακός βίος. Συμβάλλει στη δημιουργία κοινωνικοπολιτιστικής σταθερότητας που διευκολύνει την ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών στα κράτη μέλη, γεγονός που επιτρέπει εξάλλου την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής που αποτελεί θεμελιώδη στόχο της Κοινότητας». Υπό το πρίσμα της παραπάνω προσέγγισης, είναι προφανές ότι τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης δεν παρεμποδίζουν μόνο τον μεμονωμένο αλλοδαπό να απολαύει του δικαιώματός του, αλλά συντελούν και στην υπονόμηση του στόχου της κοινωνικής ένταξης. Με τον τρόπο αυτόν επιτείνεται η κρίση εμπιστοσύνης των μεταναστών απέναντι στην πολιτεία, με κίνδυνο τη μεγαλύτερη περιχαράκωσή τους, συνθήκη που μακροπρόθεσμα θα έχει δυσμενείς συνέπειες για την κοινωνική συνοχή.

ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΜΕΛΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η αδυναμία πολλών οικογενειών μεταναστών που βρίσκονται ήδη νόμιμα στην Ελλάδα να διασφαλίσουν τη συνέχιση της νομιμότητας της διαμονής όλων των μελών τους απασχόλησε τον ΣτΠ.

Το πρόβλημα ανακύπτει ιδίως όταν αυτός που συντηρεί την οικογένεια αδυνατεί να αποδείξει ότι διαθέτει τους οικονομικούς εκείνους πόρους που απαιτούνται από τον νόμο για τα εξαρτώμενα από αυτόν μέλη της οικογένειάς του. Εφόσον αυτός που συντηρεί αδυνατεί να αποδείξει την ύπαρξη των προβλεπόμενων από τον νόμο πόρων, τα εξαρτώμενα μέλη μεταπίπτουν σε καθεστώς παράνομα διαμένοντος αλλοδαπού και κινδυνεύουν να απειλαθούν. Δεν είναι σπάνιες, μάλιστα, οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο μόνος συντηρών (συνήθως άνδρας) διατηρεί τη νομιμότητα της διαμονής του, καλύπτοντας ταυτόχρονα και τα ανήλικα τέκνα που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα (πρόσφατη ρύθμιση), ενώ το εξαρτώμενο μέλος (συνήθως γυναίκα) ζει υπό το καθεστώς του φόβου της σύλληψης και της απέλασης. Ευνοϊκή ρύθμιση προβλέπεται μόνο σε περιπτώσεις που το εξαρτώμενο μέλος είχε προηγουμένως αυτοτελή νόμιμη παραμονή στη χώρα και ο γάμος τελέστηκε στην Ελλάδα. Επειδή η διατάραξη της οικογενειακής ζωής είναι εν προκειμένω προφανής, επιβάλλεται να επανεξεταστούν οι σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της αποκατάστασης της ομαλότητας του οικογενειακού βίου για τα

πρόσωπα που είχαν έως πρόσφατα νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα και διατηρούν ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα (ενδεικτικά, υπόθεση 5237/2009).

ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία, η αρμοδιότητα των προξενικών αρχών, στη διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης, συνίσταται κατ' αρχάς στην παροχή γνώμης προς το αποφασίζον όργανο (Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της οικείας Περιφέρειας) περί της ύπαρξης ή μη οικογενειακής σχέσης. Στη συνέχεια, εφόσον εκδοθεί εγκριτική απόφαση από την Περιφέρεια, οι προξενικές αρχές οφείλουν να χορηγούν την προβλεπόμενη ειδική θεώρηση εισόδου ή να απορρίπτουν το αίτημα με ειδική αιτιολόγηση. Ωστόσο, είναι πολύ συχνό το φαινόμενο ορισμένες προξενικές αρχές να μην αποστέλλουν μέσα στον προβλεπόμενο χρόνο τη γνωμοδότησή τους, με αποτέλεσμα οι Περιφέρειες να εκδίδουν εγκριτικές αποφάσεις για τη χορήγηση θεώρησης εισόδου με βάση τις υπόλοιπες προϋποθέσεις του νόμου. Αυτή η αντιμετώπιση έχει ως συνέπεια οι ενδιαφερόμενοι να εμφανίζονται μόνον ενώπιον των προξενικών αρχών έχοντας εγκριτικές αποφάσεις από τις Περιφέρειες και να υποβάλλουν αίτημα για την απόκτηση θεώρησης εισόδου για οικογενειακή επανένωση, το αίτημα όμως να απορρίπτεται με την εκ των υστέρων υποστηριζόμενη αιτιολογία ότι δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη οικογενειακής σχέσης. Ο ΣτΠ έχει επισημάνει προς το Υπουργείο Εξωτερικών τον προβληματισμό του σχετικά με την τήρηση της προβλεπόμενης διαδικασίας, ώστε να μην παρουσιάζεται το φαινόμενο αντιφατικών αποφάσεων για το ίδιο αίτημα.

Εκτός όμως από το «διαδικαστικό» αυτό θέμα, δεν υπάρχουν εχέγγυα για την ορθότητα της ουσιαστικής κρίσης ως προς την ύπαρξη οικογενειακής σχέσης μεταξύ των ενδιαφερόμενων αλλοδαπών, με συνέπεια να πάσχει η νομιμότητα της αιτιολογίας των σχετικών αποφάσεων. Το πρόβλημα επιτείνεται στον βαθμό που η στάση ορισμένων προξενικών αρχών φαίνεται να είναι αρνητική σχετικά με την ύπαρξη οικογενειακής σχέσης στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων. Ο Συνήγορος του Πολίτη αντιλαμβάνεται βεβαίως ότι, σε πολλές χώρες, οι προξενικές αρχές αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα κατά την

άσκηση των καθηκόντων τους, τόσο λόγω του φόρτου εργασίας όσο και λόγω των γενικότερων συνθηκών που επικρατούν στις χώρες αυτές. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή δεν αναιρεί την υποχρέωσή τους, σε κάθε περίπτωση, να εξαντλούν τις αντικειμενικές τους δυνατότητες, με γνώμονα την τήρηση της νομιμότητας και τον σεβασμό στο κατοχυρωμένο δικαίωμα των μεταναστών στην οικογενειακή επανένωση και όχι με γνώμονα τον περιορισμό της εισόδου των μεταναστών στη χώρα. Η εκ προοιμίου αρνητική προδιάθεση των προξενικών αρχών απέναντι σε κάθε αίτημα οικογενειακής επανένωσης θέτει εν αμφιβόλω επιλογές του ίδιου του νομοθέτη, εντείνει την κρίση εμπιστοσύνης των μεταναστών απέναντι στις υπηρεσίες του ελληνικού κράτους και δεν συμβάλλει στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης (ενδεικτικά, υπόθεση 4906/2008).*

ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΑ Ή ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Για τους πολίτες τρίτων χωρών που είναι μέλη οικογένειας έλληνα ή ευρωπαϊού πολίτη το πρόβλημα αφορά κυρίως τις ρυθμίσεις της οικείας νομοθεσίας, η οποία υποχρεώνει τους ενδιαφερόμενους αλλοδαπούς να έχουν *νόμιμη* διαμονή στην Ελλάδα κατά τη στιγμή υποβολής του αιτήματός τους για την απόκτηση άδειας διαμονής ως μέλη οικογένειας έλληνα ή ευρωπαϊού πολίτη. Ο ΣτΠ, επικαλούμενος σχετική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, απευθύνθηκε προς τις αρμόδιες υπηρεσίες εκφράζοντας την άποψη ότι η παράνομη διαμονή πολίτη τρίτης χώρας, ο οποίος είναι μέλος οικογένειας έλληνα ή ευρωπαϊού πολίτη, δεν συνιστά επαρκή λόγο για την απόρριψη αιτήματος απόκτησης σχετικής άδειας διαμονής. Κατά την άποψη της Αρχής, οι επίμαχες απορριπτικές αποφάσεις έχουν δυσμενείς συνέπειες όχι μόνο για τους πολίτες των τρίτων χωρών, αλλά προσβάλλουν και κατοχυρωμένα δικαιώματα ελλήνων ή ευρωπαϊών πολιτών (ενδεικτικά, υποθέσεις 12872/2009 και 7723/2009).*

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΝΑ ΣΥΝΑΠΤΟΥΝ ΓΑΜΟ

Το δικαίωμα των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων να συνάπτουν γάμο έχει απασχολήσει και στο

παρελθόν τον ΣτΠ, καθώς ορισμένοι δήμοι αρνούνται να εκδώσουν άδεια γάμου, λόγω αδυναμίας των ενδιαφερομένων να προσκομίσουν «πιστοποιητικό αγαμίας». Η Αρχή, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το πιστοποιητικό αυτό είναι εξ ορισμού αδύνατον να προσκομιστεί από πρόσωπα που έχουν κατά τεκμήριο διαρρήξει τις σχέσεις τους με το κράτος της ιθαγένειάς τους, είχε προτείνει προς το Υπουργείο Εσωτερικών (σήμερα Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης), το οποίο και κατ' αρχήν υιοθέτησε την πρόταση, στις περιπτώσεις αυτές να αρκεί η υπεύθυνη δήλωση περί μη ύπαρξης κωλυμάτων γάμου. Ωστόσο, το πρόβλημα ανέκυψε εκ νέου, καθώς στις αρχές του 2009 το υπουργείο αποδέχθηκε γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (78/2009), σύμφωνα με την οποία οι αιτούντες άσυλο δεν επιτρέπεται να υποβάλλουν υπεύθυνες δηλώσεις, αφού κατά κανόνα δεν πιστοποιούνται τα στοιχεία της ταυτότητάς τους. Στην εν λόγω γνωμοδότηση, μάλιστα, σημειώνεται ότι «από τη Σύμβαση της Γενεύης ρυθμίζονται περιοριστικώς τα δικαιώματα των προσφύγων διαρκούς της διαδικασίας εξέτασης της σχετικής αιτήσεως και σε αυτά δεν περιλαμβάνεται η καθίδρυση έγγαμης σχέσης». Η άποψη αυτή προκάλεσε σε πολλούς δήμους την εντύπωση ότι απαγορεύεται γενικώς και πλήρως η χορήγηση άδειας γάμου σε αιτούντες άσυλο, δηλαδή ακόμη και σε όσους από αυτούς διαθέτουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Με βάση τα παραπάνω και έπειτα από σημαντικό αριθμό σχετικών αναφορών, ο ΣτΠ επισήμανε προς το Υπουργείο Εσωτερικών ότι η ερμηνευτική προσέγγιση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους καθιστά κενή περιεχομένου τη ρύθμιση του άρθρου 5, του ΠΔ 220/2007, ότι δηλαδή στους αιτούντες άσυλο «επιτρέπεται η παραμονή στην ελληνική επικράτεια», εφόσον οι ίδιοι αποκλείονται από κάθε διαδικασία για την οποία απαιτείται απόδειξη ταυτότητας, περιηγόμενοι έτσι σε κατάσταση απόλυτης κοινωνικής απομόνωσης. Ύστερα από αυτό, το Υπουργείο Εσωτερικών διευκρίνισε ότι οι αιτούντες άσυλο μπορούν να τεθούν γάμο, με την προϋπόθεση να διαθέτουν «πιστοποιητικό αγαμίας» και το διαβατήριό τους να έχει κατατεθεί στην οικεία αστυνομική αρχή κατά τη διαδικασία αίτησης ασύλου, θέση που ουσιαστικά στερεί από την πληθονότητα των αιτούντων άσυλο το δικαίωμα να συνάπτουν γάμο (υποθέσεις 14126/2007, 10343/2008, 9455/2009 κ.ά.).*

Με τα όσα εκτέθηκαν παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι παραβιάζονται, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, κοινοτικές Οδηγίες που ρυθμίζουν την οικογενειακή επανένωση και καταστρατηγείται ολόκληρη η κοινοτική πολιτική σε αυτόν τον τομέα. Οι διαδικασίες που προαναφέρθηκαν εξωθούν μεγάλη μερίδα αλ-

λοδαπών στην αναζήτηση ευκαιριακών και παράτυπων λύσεων, προκειμένου οι οικογένειες τους να εισέλθουν ή να παραμείνουν στη χώρα. Συνεχίζεται, κατά συνέπεια, η αέναη τροφοδότηση του προβλήματος της παράνομης μετανάστευσης, με ταυτόχρονη απαξίωση της νόμιμης άδειας διαμονής.

ΤΟ ΑΠΡΟΣΠΕΛΑΣΤΟ ΑΣΥΛΟ

Έντονο προβληματισμό για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνεχίζει να προκαλεί το ευαίσθητο ζήτημα της χορήγησης πολιτικού ασύλου. Το διαρκώς εντεινόμενο φαινόμενο «μεικτής ροής» μετανάστευσης, σε συνδυασμό με την αδυναμία των αρμόδιων αρχών να ξεχωρίσουν τους απλούς οικονομικούς μετανάστες που εισέρχονται παράνομα στη χώρα από τα άτομα εκείνα που έχουν δικαίωμα να υπαχθούν σε καθεστώς διεθνούς προστασίας, δημιουργεί εκρηκτικές συνέπειες στη διαδικασία χορήγησης πολιτικού ασύλου και επικουρικής προστασίας. Η σωρηδόν υποβολή αιτημάτων από πρόσωπα τα οποία, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις για να υπαχθούν σε καθεστώς διεθνούς προστασίας προκαλεί ασφυκτική πίεση στη διαχείριση του ασύλου στη χώρα μας.

Όσο αυξημένη και αν είναι ωστόσο η ροή των εισερχόμενων στη χώρα «χωρίς χαρτιά» αλλοδαπών, τα σοβαρότατα προβλήματα που παρατηρούνται στις διαδικασίες παραλαβής και εξέτασης των αιτημάτων ασύλου δεν είναι απλώς το προϊόν ενός αιφνίδιου φόρτου των διοικητικών μηχανισμών όσο η αναμενόμενη συνέπεια της δομικής παθογένειας του συστήματος υποδοχής αιτούντων άσυλο στη χώρα μας.

Από τη διερεύνηση σχετικών υποθέσεων ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε, για μια φορά ακόμη, τη δυσκολία πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, με αποκορύφωμα την παντελή αδυναμία πρόσβασης των ενδιαφερομένων, αφού για κάποιο χρονικό διάστημα του 2009 οι αρμόδιες υπηρεσίες διέκοψαν τη διαδικασία παραλαβής σχετικών αιτημάτων. Οι ατέλειωτες, θλιβερές και μειωτικές για το κύρος της χώρας, ουρές αλλοδαπών έξω από τις εγκαταστάσεις της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αθηνών στην οδό Πέτρου Ράλλη αποτελούν τη φυσική συνέπεια προβληματικών πρακτικών τόσο στη διαδικασία πρόσβασης όσο και στη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου.

Τα κυριότερα προβλήματα είναι:

- ο πλημμελής τρόπος διεξαγωγής των ατομικών συνεντεύξεων,
- η γενικευμένη και αδιάκριτη υπαγωγή των αιτημάτων στην ταχύρρυθμη διαδικασία εξέτασης, με συνέπεια την εξαιρετικά σύντομη προθεσμία για προσφυγή κατά των απορριπτικών αποφάσεων,
- η καθυστέρηση στη χορήγηση του ειδικού δελτίου αιτούντος άσυλο αλλοδαπού και η πρακτική χορήγησής του, ταυτόχρονα με την απορριπτική απόφαση,
- η πλημμελής ενημέρωση των ενδιαφερομένων λόγω ανεπαρκούς διερμηνείας (υποθέσεις 5733/2007, 5913/2008 κ.ά.).

Στις περισσότερες περιπτώσεις, όσα προαναφέρθηκαν έχουν ως συνέπεια την έκπτωση των αιτούντων άσυλο από το καθεστώς της νόμιμης διαμονής στη χώρα (βλ. σχετικά: http://www.synigoros.gr/allodapoi/pol_asilo.htm).

Η πλειονότητα των αιτημάτων ασύλου εξακολουθεί να υποβάλλεται στην Αθήνα, για μια σειρά από λόγους που ανάγονται τόσο στην αποθαρρυντική, στην πράξη, στάση των περιφερειακών αστυνομικών αρχών όσο και σε προσωπική επιλογή των ίδιων των αλλοδαπών. Ο ΣτΠ έχει και στο παρελθόν επισημάνει ότι η πρακτική της παραλαβής αιτημάτων ασύλου αποκλειστικά από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Αθήνας και (δευτερευόντως) της Θεσσαλονίκης είναι εξόχως προβληματική και βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τη λογική του θεσμού του πολιτικού ασύλου. Η Αρχή έχει κατ' επανάληψη τονίσει ότι δεν πρέπει μόνο να ζητηθούν επί μέρους βελτιώσεις της διαδικασίας παραλαβής στην Αθήνα. Επιβάλλεται επιπλέον δραστική και συντονισμένη αναδιάρθρωση των μηχανισμών και του προσωπικού που διαθέτουν η Ελληνική Αστυνομία, οι αρμόδιοι φορείς της κεντρικής και της περιφερειακής διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και οι εμπλεκόμε-

νοι τοπικοί δημόσιοι φορείς (π.χ. δικηγορικοί και ιατρικοί σύλλογοι), ακόμη δε και οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών.* Μολονότι στο νέο νομοθετικό πλαίσιο (ΠΔ 81/2009) υιοθετείται μια σαφώς αποκεντρωμένη διαδικασία, τα πρώτα δείγματα εφαρμογής καταμαρτυρούν μάλλον τον αποσπασματικό χαρακτήρα των νομοθετικών αυτών επιλογών. Έχει ήδη προαναγγελθεί νέα τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου για τη διαδικασία χορήγησης άσυλου, λόγω των παραπάνω διαπιστωμένων δυσλειτουργιών του υφιστάμενου συστήματος.

Περισσότερο αποτρεπτικά για την υποβολή αιτήματος άσυλου στα σημεία εισόδου της χώρας λειτουργεί η επιβολή και η διατήρηση της προσωρινής κράτησης εις βάρος των αιτούντων άσυλο αλλοδαπών. Ειδικότερα, από αυτοψίες* τις οποίες διενήργησε ο Συνήγορος του Πολίτη, διαπιστώθηκε ότι σχεδόν κανένας αλλοδαπός δεν υποβάλλει αίτημα άσυλου στα σύνορα χωρίς να είναι ήδη κρατούμενος. Επίσης, σε περιπτώσεις ανέφικτης απέλασης παρατηρήθηκε το φαινόμενο να κρατούνται για μεγαλύτερο διάστημα –έως και την εξάντληση του ανώτατου χρόνου κράτησης– οι αιτούντες άσυλο αλλοδαποί. Αντίθετα, οι αλλοδαποί που δεν είχαν υποβάλει σχετικό αίτημα αφήνονται ελεύθεροι σε σύντομο χρονικό διάστημα. Αυτή η πρακτική της διοίκησης, κατά παράβαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου, είχε ως αποτέλεσμα την αποθάρρυνση των αλλοδαπών από την υποβολή αιτημάτων στα σύνορα και τη συγκέντρωση τους στην Αθήνα, με συνέπεια να εντείνεται η κατάσταση που περιγράφηκε παραπάνω στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αθηνών.

Με πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. S.D. κατά Ελλάδος, no 53541/07, 11.9.2009) η χώρα καταδικάστηκε για τον παράνομο χαρακτήρα και τις συνθήκες κράτησης των αιτούντων άσυλο (παραβίαση των άρθρων 3 και 5, παράγρ. 1 και 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου). Το δικαστήριο έκρινε ότι πρέπει να υπάρχουν εγγυήσεις για τον έλεγχο της νομιμότητας της κράτησης των αιτούντων άσυλο και ότι η κράτηση, υπό τις άθλιες συνθήκες που επικρατούν στα εν λόγω κέντρα, συνιστά εξευτελιστική μεταχείριση. Η απόφαση αυτή επιβεβαιώνει τη θέση του ΣτΠ ότι δεν είναι νόμιμη η κράτηση αιτούντων άσυλο,

χωρίς να υπάρχει ένα σαφές νομοθετικό πλαίσιο το οποίο να στηρίζεται στις σχετικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου.*

Ο Συνήγορος του Πολίτη υπογράμμισε ότι η εν λόγω απόφαση δημιουργεί νέα δεδομένα, υπό το φως των οποίων επιβάλλεται να αξιολογηθούν εκ νέου οι σχετικές διατάξεις της παραγρ. 1 του άρθρου 13 του ΠΔ 90/2008, σύμφωνα με τις οποίες αλλοδαπός που υποβάλλει αίτημα άσυλου ενόσω είναι κρατούμενος παραμένει κρατούμενος άνευ άλλου τινός [ενδεικτικά, υπόθεση 7662/2007].

Παρά τις πρόσφατες καταδίκες της χώρας μας για το θέμα του χρόνου και των συνθηκών κράτησης (βλ. επίσης την πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Tabesh κατά Ελλάδος, no 8256/07, 26.11.2009), με πρόσφατη τροποποίηση (N. 3772/2009), αυξήθηκε ο ανώτατος χρόνος κράτησης από τρεις σε έξι μήνες. Η συνεχής, όμως, επιδείνωση της κατάστασης στους χώρους κράτησης στα σημεία εισόδου έχει προκαλέσει αντιδράσεις και από τη διεθνή κοινότητα. Η μείωση του χρόνου κράτησης που παρατηρείται τελευταία οφείλεται πρωτίστως στην ασφυκτική πληρότητα των κέντρων κράτησης και δευτερευόντως στην κατανόηση και την αποδοχή εκ μέρους της διοίκησης των διαπιστώσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου περί εξευτελιστικής μεταχείρισης (βλ. πρόσφατη απόφαση για τη διακοπή της λειτουργίας του Κέντρου Κράτησης στην Παγανή Μυτιλήνης).

Με την επίσημη δικαιολογία της επιβαλλόμενης αποσυμφόρησης των χώρων κράτησης, μετακινούνται, ιδιαίτερα κατά την περίοδο του καλοκαιριού, κρατούμενοι αλλοδαποί με άγνωστο, σχεδόν στο σύνολο των περιπτώσεων, προορισμό. Γι' αυτό και έχουν διατυπωθεί πολλές καταγγελίες για φαινόμενα παράνομης απομάκρυνσης αλλοδαπών από τη χώρα. Δεδομένης της δυσκολίας να επιβεβαιωθούν οι εν λόγω καταγγελίες, ο ΣτΠ ζήτησε από τις αρμόδιες υπηρεσίες να διασφαλιστούν οι ελάχιστες εγγυήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων αυτών, μέσω της ενημέρωσής τους σε γλώσσα που κατανοούν,* αλλά και της δυνατότητας να διαθέτουν νομική εκπροσώπηση. Ο Συνήγορος του Πολίτη συνεχίζει παράλληλα τη διερεύνηση υποθέσεων, οι οποίες ενδέχεται να στοιχειοθετούν, βάσιμα πλέον, περιπτώσεις παράβασης της αρχής της επαναπρώθισης [ενδεικτικά, υπόθεση 14446/2009].

Θετική εξέλιξη

Πρέπει, τέλος, να επισημανθεί ότι ύστερα από παρέμβαση της Αρχής, αναγνωρισμένοι πολιτικοί πρόσφυγες μπορούν κατ' εξαίρεση να εγγράφονται σε κρατικά και ιδιωτικά ΙΕΚ,* αφού καταθέσουν υπεύθυνη δήλωση ότι κατέχουν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, με εγκύκλιο ρυθμίστηκαν οι διαδικαστικές προϋποθέσεις για την εργασία των αιτούντων άσυλο.

Η ακραία υποβάθμιση του θεσμού του ασύλου, σε συνδυασμό με την απουσία ενός νομικού πλαισίου που θα ρυθμίζει το καθεστώς των αλλοδαπών που παραμένουν επί μακρόν στην επικράτεια «χωρίς χαρτιά», καθώς η απέλασή τους είναι ανέφικτη, προκάλεσε το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης αλλοδαπών στα μεγάλα αστικά κέντρα, σε συνθήκες εξαθλίωσης.

Μεγάλος αριθμός αναφορών, υπογεγραμμένων από 700 περίπου κατοίκους, επιχειρηματίες και εργαζομένους της περιοχής του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Αθήνας κατατέθηκε στον ΣτΠ (υποθέσεις 5750/2009, 5751/2009, 5752/2009, 5755/2009 κ.ά.). Η έρευνα που ακολούθησε (αυτοψίες, συναντήσεις με υπηρεσίες και φορείς) και η παρακολούθηση των εξελίξεων καθ' όλη τη διάρκεια του 2009 ανέδειξαν τη συστηματική υποβάθμιση των εν γένει συνθηκών διαβίωσης των διαμενόντων ή απασχολούμενων στην περιοχή Ελλήνων και αλλοδαπών. Παθολογίες που αρχικά φαίνονταν μεμονωμένες μετατράπηκαν βαθμιαία σε ένα σύνθετο πλήγμα ακανθωδών κοινωνικών προβλημάτων, με εμφανείς κινδύνους για τη δημόσια υγεία, τάξη και ασφάλεια.

Η υπερσυγκέντρωση αλλοδαπού πληθυσμού σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης, η συστηματική και ανέλεγκτη εμπορία και χρήση ναρκωτικών ουσιών, η οργανωμένη δράση κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης αλλοδαπών γυναικών και η άνθηση του παραεμπορίου έχουν υποβαθμίσει το ιστορικό κέντρο της πρωτεύουσας σε αφόρητο βαθμό. Αντιδρώντας σπασμωδικά, η διοίκηση έλαβε σειρά μέτρων που μετέβαλαν προσωρινά μόνο την κατάσταση, καθώς δεν υπήρξε πρόβλεψη για την ουσιαστική και μακροπρόθεσμη αντιμετώπισή της. Η εικόνα, λίγους μήνες αργότερα, παραμένει εξίσου απογοητευτική.

Η διαχείριση του προβλήματος της συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού αλλοδαπού πληθυσμού στο ιστο-

ρικό κέντρο, και η συνεπαγόμενη αλλοίωση της φυσιογνωμίας του, προϋποθέτει την κατανόηση και την επεξεργασία των δεδομένων που συγκροτούν το πρόβλημα. Για τους αλλοδαπούς που διαμένουν παράνομα, ο νόμος είναι σαφής και επιβάλλει την απομάκρυνσή τους από τη χώρα (άρθρα 76 κ.ε. του Ν. 3386/2005). Η επιλογή αυτή, ωστόσο, στις περισ-

σότερες περιπτώσεις είναι ανέφικτη για λόγους που σχετίζονται τόσο με την επιχειρησιακή δυνατότητα των αρμόδιων υπηρεσιών όσο και με την άρνηση των χωρών προέλευσης των προς απομάκρυνση αλλοδαπών να συνεργαστούν.

Ως εκ τούτου, κρίσιμο είναι να ανασυρθούν τα πρόσωπα αυτά στη θεσμική επιφάνεια και να τους αποδοθεί ένα καθεστώς προσωρινής διαμονής «υπό ανοχή» με περιοριστικούς όρους, έως ότου καταστεί αντικειμενικά δυνατή η απομάκρυνσή τους από τη χώρα. Η δημιουργία κέντρων φιλοξενίας με ανθρώπινες συνθήκες, όσο και αν εμφανίζεται αλισιτελής λόγω του μεγάλου αριθμού των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στη χώρα, θα ήταν πράγματι

Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ

Η εικόνα της επόμενης σελίδας είναι αυτή που αντίκρισε πρόσφατα κλιμάκιο του Συνηγόρου του Πολίτη κατά τη διενέργεια αυτοψίας (υπόθεση 20485/2008) και αποτυπώνει την κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή Παπάγου στη Νέα Αρτάκη Εύβοιας. Παρόμοιες εικόνες αντικρίζει κανείς στους περισσότερους τσιγγάνικους καταυλισμούς που είναι κατεσπαρμένοι ανά την επικράτεια. Μεγάλο τμήμα του πληθυσμού των Τσιγγάνων που διαμένουν στη χώρα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα που δεν εξαντλούνται μόνο στις συνθήκες διαβίωσης, αλλά εκτείνονται και σε άλλους τομείς. Εκτός από το θέμα της στέγασης, στην παρούσα ενότητα θα γίνει σύντομη αναφορά και στα θέματα εκπαίδευσης και απασχόλησης των Τσιγγάνων, με βάση την εμπειρία του ΣτΠ από τον χειρισμό υποθέσεων κατά τη διάρκεια του 2009. Ειδικότερα:

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η συμμετοχή των Τσιγγανόπαιδων στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί ακόμη ζητούμενο, ιδιαίτερα για τα παιδιά των αλλοδαπών τα οποία απέχουν σχεδόν ολοκληρωτικά από αυτή. Οι προσπάθειες, στο πλαίσιο των υφιστάμενων προγραμμάτων ένταξης (κάρτα μετακινούμενου μαθητή, σχολικά επιδόματα –μόνο για ημεδαπούς– και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης), στοχεύουν μεν να ενισχύσουν την επαφή με την εκπαίδευση, έχουν καταφέρει όμως να προσελκύσουν μικρή μερίδα παιδιών και μάλιστα μόνον ημεδαπών Τσιγγάνων (ενδεικτικά, υπόθεση 20489/2008).

χρήσιμη, τουλάχιστον στην πρώτη φάση διαχείρισης του προβλήματος, προκειμένου να καταστεί δυνατή η κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών τους. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, βασική συνθήκη για την αποτελεσματικότητα κάθε εγχειρήματος είναι να αρθούν οι δυσχέρειες στην υλοποίηση του μέτρου της απομάκρυνσης όσων αλλοδαπών δεν έχουν δικαίωμα διαμονής στην Ελλάδα και για τους οποίους έχουν εκδοθεί σχετικές διοικητικές πράξεις. Διαφορετικά, το πρόβλημα διαρκώς θα ανακυκλώνεται και θα μεταφέρεται από περιοχή σε περιοχή με διαδοχικές περιόδους έξαρσης και ύφεσης των μέτρων καταστολής, χωρίς να καθίσταται δυνατή η ουσιαστική επίλυσή του.

Στον τομέα της απασχόλησης οι έλληνες Τσιγγάνοι εργάζονται κυρίως ως πλανόδιοι μικροπωλητές ή διατηρούν πάγκους σε λαϊκές αγορές. Ωστόσο, μεγάλος αριθμός από αυτούς εξακολουθεί να επαιτεί ή να ασχολείται με τη συλλογή και την πώληση ανακυκλώσιμων υλικών, κυρίως μεταλλικών, δραστηριότητα στην οποία επιδίδονται και αλλοδαποί Τσιγγάνοι. Πρόκειται για μια άκρως επικίνδυνη, επιβλαβή για την υγεία των ίδιων και του κοινωνικού συνόλου, παραβατική ενασχόληση, καθώς τα προς ανακύκλωση αντικείμενα συχνά προέρχονται από κλοπές. Δεν έχει υπάρξει καμία πρόνοια προκειμένου η παραδοσιακή αυτή δραστηριότητα των Τσιγγάνων να ενταχθεί σε νόμιμη διαδικασία ανακύκλωσης, όπως έχει προτείνει η Αρχή [π.χ. βλ. πόρισμα για την υπόθεση 13986/2006].*

ΣΤΕΓΑΣΗ

Το πρόβλημα στέγασης είναι ιδιαίτερα οξύ (χαρακτηριστικά παραδείγματα στον νομό Αττικής αποτελούν οι εγκαταστάσεις Ρομά στον Βοτανικό, τον Ασπρόπυργο και στην Αττική οδό – στο Κορωπί), καθώς και τα παραπήγματα στα οποία διαβιούν, κυρίως αλλοδαποί Ρομά, είναι ακατάλληλα και απολύτως επικίνδυνα. Προγράμματα στέγασης (ολοκληρωμένο πρόγραμμα στέγασης, μετεγκαταστάσεις και στεγαστικά δάνεια) που υλοποιούνται τα τελευταία επτά χρόνια από την ελληνική πολιτεία απευθύνονται μόνο στους έλληνες Τσιγγάνους, χωρίς όμως να έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Για τις συνθήκες διαβίωσης και την ανάγκη μετε-

γκατάστασης των Ρομά που κατοικούν στις περιοχές που προαναφέρθηκαν, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ασχοληθεί επί σειρά ετών, έχει επισημάνει τα προβλήματα και έχει διατυπώσει σχετικές προτάσεις (υποθέσεις 13986/2006, 16048/2006, 18454/2007, 7611/2009 κ.ά.).* Ωστόσο, μέχρι σήμερα, εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις, καμία πρωτοβουλία της πολιτείας δεν έχει επιφέρει αποτελέσματα που να προοιωνίζονται μια γενικότερη αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των Τσιγγάνων. Η αδράνεια της πολιτείας προκαλεί όξυνση των προβλημάτων και αύξηση των διαμαρτυριών εκ μέρους των μη Ρομά κατοίκων της κάθε περιοχής, με συνέπεια να δημιουργούνται επικίνδυνες εντάσεις μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση μετεγκατάστασης Τσιγγάνων σε εντελώς ακατάλληλο χώρο στην Κω και οι σφοδρές αντιδράσεις που αυτή προκάλεσε στους κατοίκους που διέμεναν κοντά (υπόθεση 1464/2008).

Τα σοβαρότερα προβλήματα που αφορούν τη στέγηση κυρίως εντοπίζονται στις εντελώς ακατά-

λληλες και επικίνδυνες συνθήκες διαβίωσης σε ήδη υπάρχοντες καταυλισμούς (π.χ. περίπτωση καταυλισμού στην περιοχή Καρνάγιο της Ρόδου, όπου ένα νήπιο έχασε τη ζωή του σε πυρκαγιά). Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις στις οποίες είναι ακατάλληλος και ο χώρος που προτείνεται για τη μετεγκατάσταση των Τσιγγάνων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση της Λευκάδας (υπόθεση 16760/2009). Ο χώρος που προτάθηκε για τη μετεγκατάσταση των Τσιγγάνων είναι ο πρώην ΧΥΤΑ της πόλης, στον οποίο πραγματοποιούνται έργα ανάπλασης. Εν τούτοις ο συγκεκριμένος χώρος κρίνεται ακατάλληλος για μια σειρά από λόγους (π.χ. έχει άμεση γειννίαση με τον ενεργό ΧΥΤΑ, καθώς και με τις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού της πόλης· κοντά στον χώρο υπάρχει καντάκι αποστράγγισης των απορριμμάτων της χωματεράς, όπου είναι έντονη η δυσσομία και κυκλοφορούν επικίνδυνα τρωκτικά).

Ένα επιπλέον ζήτημα που συχνά εγείρεται όταν η πολιτεία επιχειρεί τη μετεγκατάσταση και την ασφαλή στέγηση Τσιγγάνων (Αγρίνιο – υπόθεση 8410/2006,

Αθήνα – υπόθεση 5083/2009] είναι το θέμα της ανάπτυξης σχέσεων καλής γειτονίας μεταξύ των Τσιγγάνων και των μη Τσιγγάνων κατοίκων.

Όταν σε έναν δήμο κατοικούν άτομα με διαφορετικό κοινωνικό, οικονομικό και ενδεχομένως πολιτισμικό υπόβαθρο, η παρέμβαση των αρμόδιων αρχών είναι απαραίτητη προκειμένου, σε ένα πρώτο, μεταβατικό, στάδιο, να αρθούν τα προσκόμματα και να δημιουργηθούν γέφυρες κατανόησης και επικοινωνίας μεταξύ των κατοίκων. Δυστυχώς, η ελληνική πολιτεία δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση, με αποτέλεσμα τη δημιουργία κλίματος έντασης και γενικευμένης ανασφάλειας.

Το πρόγραμμα των στεγαστικών δανείων που υλοποιείται κατ' εφαρμογήν της ΚΥΑ 33165/2006 έχει επιφέρει, σε ατομικό επίπεδο, τα πιο απτά αποτελέσματα βελτίωσης στις συνθήκες στέγασης των Τσιγγάνων. Ωστόσο, ο ΣτΠ έχει διαπιστώσει αρκετά προβλήματα στην εφαρμογή της οικείας νομοθεσίας.

Ειδικότερα, η Αρχή επισήμανε ότι:

- Αρκετοί δικαιούχοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες να υπαχθούν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα για τυπικούς κατά βάση λόγους: κυρίως επειδή πολλοί από αυτούς στερούνται δημοτολογικής εγγραφής* και, συνεπώς, δεν είναι σε θέση να προσκομίσουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά (π.χ. πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης κ.ά.).
- Ακόμη και όταν υφίσταται δημοτολογική εγγραφή, οι ενδιαφερόμενοι αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες να τους χορηγηθεί από τις αρμόδιες αρχές βεβαίωση μόνιμης κατοικίας, καθώς δεν μπορούν να αποδείξουν την εγκατάστασή τους σε μία περιοχή λόγω των συχνών μετακινήσεών τους.
- Προβλήματα εντοπίζονται στην εξέταση των σχετικών αιτημάτων και στη σύνταξη των προσωρινών πινάκων από τους αρμόδιους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και στον συντονισμό μεταξύ των δήμων και της κεντρικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εσωτερικών, μεταξύ των τραπεζών και των δικαιούχων ή των εμπλεκόμενων φορέων και των τραπεζών, παρ' ότι τα εν λόγω δάνεια χορηγούνται με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου [υπόθεση 5366/2008].

- Η έλλειψη νομοθετικής πρόβλεψης ενός μηχανισμού εποπτείας και παρακολούθησης του προγράμματος είχε ως συνέπεια την αδυναμία να συναχθούν ασφαλή συμπεράσματα αναφορικά με τον βαθμό επιτυχίας του και τη στεγαστική αποκατάσταση των δικαιούχων.

Εφόσον πάντως διορθωθούν οι προαναφερόμενες αδυναμίες, το πρόγραμμα πρέπει να συνεχιστεί και να επεκταθεί, ώστε να συμπεριλάβει όσο το δυνατόν περισσότερους δικαιούχους.

Από τις υποθέσεις που διερευνήθηκαν γίνεται εμφανής η απροθυμία της πολιτείας να δράσει έγκαιρα και αποτελεσματικά, ώστε να τεθούν τα θεμέλια για την εξάλειψη του προβλήματος στέγασης και για τη μείωση του φαινομένου του αποκλεισμού των Τσιγγάνων από την κοινωνική ζωή του τόπου.

Ο ΣτΠ έχει επανειλημμένα τονίσει ότι:

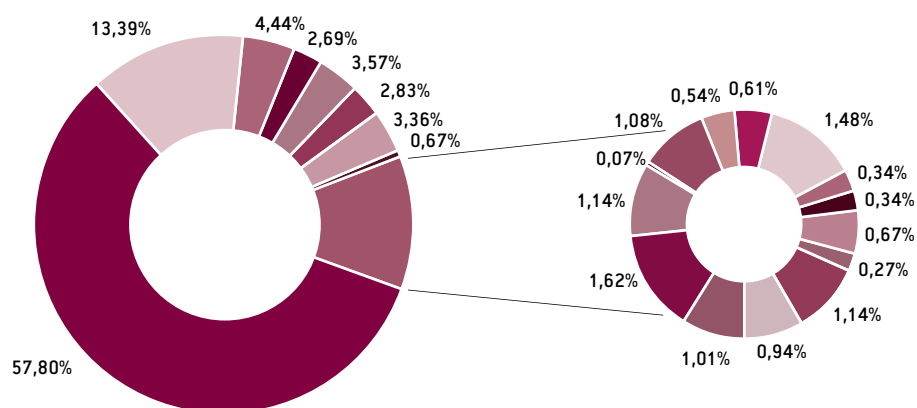
Ανεξάρτητα από την επί μέρους κατανομή των αρμοδιοτήτων, οι εμπλεκόμενοι δημόσιοι φορείς έχουν καθήκον να πρωταγωνιστήσουν στη λύση των προβλημάτων, σεβόμενοι τα συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα όχι μόνο των Τσιγγάνων, αλλά και των περιοίκων. Μολονότι ο ρόλος των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης είναι αποφασιστικός για την επιτυχία του εγχειρήματος, οι λύσεις σε τοπικό επίπεδο θα αποβούν απολύτως αθυσιατελείς για τη συνολική αντιμετώπιση του προβλήματος, εάν δεν ενταχθούν στο πλαίσιο ενός κεντρικού σχεδιασμού και μιας συστηματικής εποπτείας και ενίσχυσης των προτεινόμενων λύσεων.

* Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία (έγγραφα του ΣτΠ, απαντήσεις της διοίκησης, ειδικές εκθέσεις κ.ά.) μπορείτε να βρείτε:

Στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη www.synigoros.gr [Επιλέξτε: Εκθέσεις – Πορίσματα, Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου]

Στην υπο-ιστοσελίδα για τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους ομογενείς <http://www.synigoros.gr/allodapoι> και στην υπο-ιστοσελίδα για την ίση μεταχείριση <http://www.synigoros.gr/diakriseis>

ΓΡΑΦΗΜΑ 8 ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

- Νομιμότητα εισόδου και παραμονής αλλοδαπών [57,80%]
- Ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση [13,39%]
- Αστική κατάσταση [4,44%]
- Ιθαγένεια [2,69%]
- Προσωπική ελευθερία [3,57%]
- Ακρόαση, αναφορά και άλλα δικαιώματα στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών [2,83%]
- Δικαίωμα εργασίας [3,36%]
- Δικαιώματα μελών μειονοτήτων [0,67%]
- Ελευθερία θρησκείας, γνώμης και πεποιθήσεων [1,14%]
- Προστασία ιδιοκτησίας [0,94%]
- Προστασία προσωπικότητας [1,01%]
- Δικαστική προστασία [1,62%]
- Στράτευση [1,14%]
- Ειδικά δικαιώματα πολιτών της ΕΕ [0,07%]
- Προστασία του γάμου και της οικογένειας [1,08%]
- Παραβίαση ιδιωτικής σφαίρας [0,54%]
- Σωματεία – Ενώσεις [0,61%]
- Προστασία των πολιτών από προσβολές δικαιωμάτων από ιδιώτες [1,48%]
- Διακρίσεις εις βάρος αλλοδαπών [0,34%]
- Οικονομική ελευθερία [0,34%]
- Δικαίωμα ψήφου [0,67%]
- Άλλα θέματα [0,27%]